

PIAMV-virus dwingt lelietelers tot maatregelen

Een bom waarvan het lontje al brandt. Zo typeerde spreker Hans van der Heijden van Stichting Regionaal Onderzoek Lelie (ROL) in Noordoost Nederland de situatie rond het PAMV-virus. Niet iedereen was zo uitgesproken op een bijeenkomst voor lelietelers in Julianadorp. De situatie is zorgelijk, dat onderkent iedereen.

Hans Neefjes

hneefjes@hortipoint.nl

Het kwartje valt bij bollentelers, nu is het zaak dat ze overgaan tot actie”, zegt een adviseur die liever niet met naam en toenaam bekend wil worden. Het realiseren van gescheiden verwerkingslijnen voor schone en besmette partijen bollen ziet hij als een voorname stap in de goede richting. Het koken van kuubkisten is eveneens een nuttige hygiënemaatregel in de strijd die bedrijven met het *Plantago asiatica* mosaic virus (PIAMV) moeten aangaan. Twee jaar geleden al zag de bollenadviseur bij Nederlandse broeiers tot wel 80% uitval als gevolg van dit nieuwe virus. Inmiddels ziet hij ook in het buitenland uitval van dit potexvirus.

Johan Kos, directeur van Proeftuin Zwaagdijk, meldt dat de gevolgen van het virus zo'n vier jaar geleden voor het eerst zichtbaar werden. „Toen dachten we nog 'het waait wel over,' het is de fysiologische afwijking papierblad' en 'dit probleem lost zich ook wel op'. Inmiddels blijkt dat het virus zich sneller uitbreidt dat gedacht. Het onderwerp PAMV leeft helaas volop. Dat blijkt ook wel uit de opkomst vanmiddag”, sprak dagvoorzitter Kos op donderdag 6 september op de Floratuin in Julianadorp.

Er waren ongeveer 150 vakgenoten, vooral bollentelers en adviseurs, aanwezig. Voor de laatkomers was geen stoel meer beschikbaar in de verwerkingruimte die tijdelijk was omgeturnd tot presentatieruimte. Proeftuin Zwaagdijk had hier met Agrifirm Plant diverse sprekers en bedrijven uitgenodigd om de situatie rond PAMV van diverse kanten te belichten.

Streng zijn

Onderzoeker Casper Slootweg van PPO stelde dat de leliesector zo streng mogelijk moet zijn als het gaat om PAMV. „Des te eerder

is het virus beheersbaar.” Slootweg schetste drie gescheiden routes: besmette bollen gaan zo snel mogelijk richting afvalcontainer en virusvrij materiaal komt nergens in de hele teelt en verwerking in aanraking met verdachte partijen. Hij baseert zijn theorie op basis van de laatste onderzoeksresultaten rond PAMV.

Bij de verwerking van de bollen blijkt de grootste kans op verspreiding van het virus te zijn. Beschadigde bollen zijn het meest vatbaar. Het is dus zaak om wonden te voorkomen of zo snel mogelijk te laten genezen. Omdat bollen en wortels door uitschudden, spoelen, shaven of sorteren wondjes oplopen, is het volgens Slootweg raadzaam om ze tussentijds bij 20°C en 95% luchtvochtigheid te zetten. Dan helen de wondjes

het snelst. Pas daarna moet de rest van de bolverwerking plaatsvinden.

Omdat het virus ook op harde materialen en in water kan overleven, is hygiëne noodzaak. Ontsmetting van fust en apparatuur met middelen als Virkon S is aan te bevelen. Verhitten is ook effectief. Minimaal tien minuten blootstelling aan minimaal 65°C geeft afdoende resultaat. Hoe dit gegeven toe te passen is bij ontsmetting van grond, dat moet vervolgonderzoek duidelijk maken.

Het virus kan ook overleven in de bodem. Hoe lang, dat is nog niet bekend, net zo min is de virusverspreiding in de bodem helemaal duidelijk. Zeker is wel dat er geen zogenoemde vectoren als schimmels of aaltjes nodig zijn om het virus over te brengen van een besmette bol naar een gezonde bol.

Veel belangstelling voor een bijeenkomst over het PAMV-virus in lelie. Onderzoeker Casper Slootweg, teler John Kreuk en Johan Kos van Proeftuin Zwaagdijk (vlnr) beantwoorden vragen uit het publiek.

Lelies die het PIAMV-virus bij zich dragen, vallen meestal goed op.

Discussie over virustoetsen

Slootweg vertelde dat er nog veel discussie is over de virustoetsen bij lelie. De reguliere Elisa-toets met blad dat in het najaar op de bollenvelden wordt geplukt, is niet helemaal maatgevend. „Je mist een late besmetting.” Het toetsen van bolschubben na het rooien volgens de zogeheten PCR-methode geeft een beter beeld, maar blijkt nog niet altijd de juiste mate van besmetting aan te geven. Mogelijk omdat het virus na een recente besmetting tijdens het verwerken nog niet volledig tot in de schubben is doorgedrongen op het moment van toetsen. Een teler gaf op de bijeenkomst aan dat hij de PCR-toets niet vertrouwt. „Ik weet door Elisa-toetsen dat sommige partijen besmet zijn. Als ik die ook volgens de PCR-methode laat toetsen, dan krijg ik wel eens andere uitslagen. Ik hou het dus voorlopig op Elisa.”

Navraag bij de Bloembollenkeuringsdienst (BKD) leert dat beide toetsen betrouwbaar en gevalideerd zijn. Telers die bollen willen schubben zijn verplicht een Elisa-toets te laten doen. Van een partij mag maximaal 1% besmet zijn met PIAMV. Over de virusstatus van lelies of het aantal uitgevoerde virustoetsen wordt geen informatie gegeven. „Dat is afgesproken met de sector. Het bedrijfsleven bepaalt ook hoe snel ze naar nul wil als het gaat om viruspercentages”, aldus Peter Knippels van de BKD. Hij vindt dat de sector de problematiek rond PIAMV heel voortvarend oppakt. „Jarenlang is er geen nieuw virus opgedoken in lelie. Nu dit wel gebeurt, zie je dat er op diverse fronten snel actie wordt ondernomen.”

PCR-10

De BKD is gevraagd om een zogeheten PCR-10-toets te ontwikkelen voor PIAMV

in lelie. „Hij is net zo gevoelig als bestaande PCR-toetsen. Maar daarmee kun je alleen aantonen of er wel of geen DNA van het virus aanwezig is. De PCR-10-toets is een bulktoets. Je krijgt tien uitslagen op basis waarvan je een percentage van besmetting kunt aangeven, net als bij een Elisa-toets.”

De nieuwe toets is mogelijk dit najaar klaar. Teler John Kreuk meldde in Julianadorp dat de PCR-10-toets waarschijnlijk mede ingezet gaat worden om meer inzicht te krijgen in de virusstatus van lelie. Uitslagen van toetsen die bedrijven zelf laten doen, blijven privé. De wens is dat de BKD uitslagen van de nieuwe toets gaat groeperen. „De precieze werkwijze is nog niet bekend, maar we zien als regiegroep lelie mogelijkheden om de toetsuitslagen voor een breder doel te gebruiken. Dat is ook de insteek van de regiegroep die onlangs is opgericht. Vertegenwoordigers van alle partijen uit de leliesector willen zoveel mogelijk informatie over PIAMV verzamelen en verspreiden. Openheid en samenwerking is noodzaak. Ook omdat PIAMV waarschijnlijk niet het laatste virus is waar we als leliesector mee te maken krijgen”, gaf Kreuk aan.

Het protocol dat PPO opstelde voor bedrijven om zo goed mogelijk om te gaan met PIAMV vindt de teler omvangrijk en pittig. „Het zijn veel maatregelen en aandachtspunten. Wil je volgens dat protocol miljoenen bollen verwerken, dan is dat een hele klus. Toch beveel ik iedereen aan om serieus te kijken naar dingen die hij kan verbeteren op zijn eigen bedrijf.”

Spoelkuilen

Het kennisinstituut HLB uit Wijster maakte op de bijeenkomst in Julianadorp vooral reclame voor de PIAMV-PCR-toets die het

sinds een jaar mede inzet voor de virusanalyse van water in spoelkuilen en dompelbaden. Een halve liter water is voldoende om te kunnen bepalen in welke mate het virus in het water aanwezig is. Het helpt om iets te kunnen zeggen over besmettingsrisico's, maar het kan ook aangeven of ontsmettingsmaatregelen effectief waren. Spreker Hans van der Heijden, lelieteler en voorzitter van Stichting Regionaal Onderzoek Lelie (ROL) in Noordoost Nederland, ziet het als een van de aandachtspunten. „Vanaf het moment van schubben tot het planten van de bollen bij de broeier zie ik minstens twintig potentiële kansen op virusbesmetting.”

Telers in de zaal trokken dit aantal niet in twijfel. Grote vraag is hoe je een gezonde start van de teelt realiseert. Van der Heijden stelde voor om net als bij aardappel speciale pootgoedbedrijven op te starten. Aparte teelt van nieuw plantmateriaal, inclusief strenge keuring. „Maar we moeten ook blijven werken aan betrouwbare toetsen en toetsmethoden. Hoe kan het dat er zulke grote verschillen in viruspercentages zijn tussen hetgeen wij en onze klanten meten? En hoe voorkomen we verspreiding van virussen? Ik weet zeker dat PIAMV niet het enige virus is dat ons plaagt.”

Sortiment schoont op

Nieuw sortiment valt volgens Van der Heijden weg omdat het te veel met virus besmet is. „Voor een deel zullen we opnieuw moeten beginnen.” Aanwezige telers beamen dat ze van besmet materiaal afscheid nemen. „Als het viruspercentage enkele tienden van een procent is, laten we het hooguit nog een keer op een apart bedrijf af telen. De leverbare bollen daaruit verkopen we, de rest gooien we weg”, gaf een teler aan.

Inkoper Jack Slijkerman van handelsbedrijf VWS herkent die werkwijze. „De problemen met PIAMV hebben zich in het kwadraat vermenigvuldigd de afgelopen jaren. Nu zien we dat het sortiment opschooont. Besmet materiaal raak je simpelweg nergens meer kwijt. We zijn als bedrijf strenger geworden. We willen het gewas en uitslagen van toetsen zien. Risico's voor onze afnemers proberen we zoveel mogelijk te beperken. Goede communicatie is daarbij onmisbaar. Helaas kunnen we nog geen volledige garanties geven.” <